

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

THEORETICAL ASPECTS OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL PROCURING OF PROJECT MANAGEMENT

УДК 658.012

Фатенок-Ткачук А.О.

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Східноєвропейський національний
університет
імені Лесі Українки

Бурачок І.В.

студент
Східноєвропейський національний
університет
імені Лесі Українки

У статті визначено основні облікові процедури в управлінні проектами. Визначено сутність інформаційного забезпечення управлінської діяльності. Визначено завдання облікової інформації в управлінні проектами. Актуалізовано місце обліково-аналітичного забезпечення у системі управління проектами.

Ключові слова: управління проектами, обліково-аналітичне забезпечення, інформаційне забезпечення, система управління проектами.

В статье определены основные учетные процедуры в управлении проектами. Определена сущность информационного обеспечения управленческой деятельности. Определены задачи учетной информации в

управлении проектами. Актуализировано место учетно-аналитического обеспечения в системе управления проектами.

Ключевые слова: управление проектами, учетно-аналитическое обеспечение, информационное обеспечение, система управления проектами.

The article defines the main accounting procedures in project management. The essence of informational support in management activity is determined. The tasks of accounting information in project management are suggested. The place of accounting and analytical procuring for the project management system has been updated.

Key words: project management, accounting and analytical procuring, information support, project management system.

Постановка проблеми. У сучасних умовах світового соціально-економічного розвитку особливо важливим стало інформаційне забезпечення процесу управління, що полягає в отриманні й обробці інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Сьогодні однією з основних функцій бухгалтерських служб є інформаційне забезпечення проектів, що впроваджуються на підприємстві. Від повноти наданої інформації буде залежати і процес впровадження цього проекту, і його ефективність. Планування проектів у поєднанні з процесами регулювання й контролю впровадження утворюють процес управління проектами. Світовий досвід свідчить, що управління проектами стало загальним стандартом поведінки у практичній діяльності всіх успішно діючих підприємств, тому обліково-аналітичне забезпечення цього процесу заслуговує на увагу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми обліково-аналітичного забезпечення процесу управління проектами зробили такі вчені: Ф.Ф. Бутинець, Г.Г. Кірейцев, О.Д. Гудзинський, М.Я. Дем'яненко, Т.М. Мельник, М.С. Пушкар, П.Т. Саблук, В.М. Самочкін та ін. Незважаючи на цінність праць перерахованих учених, існує низка невирішених теоретичних та практичних питань, що потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення теоретичних аспектів обліково-аналітичного забезпечення управління проектами підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному розумінні проект – це те, що змінює світ: науково-дослідна діяльність, за якої отримують нові фундаментальні та прикладні зна-

ння, реконструкція підприємства, створення нової організації, розроблення нової технології й техніки, створення кінофільму, розвиток регіону [9, с. 274].

Розроблення й впровадження проектів вимагає від замовника і команди розробників спеціальних та міждисциплінарних знань, а саме: вивчення економічних особливостей як самого підприємства, так і зовнішнього середовища, об'єктивного техніко-економічного обґрунтування доцільності проектного рішення тощо.

Проектування майже завжди пов'язане з ризиком. Оскільки об'єкт управління змінюється, то постійно змінюється й система управління проектуванням, тобто відбуваються організаційні зміни. Досить часто змінюються варіанти технічних рішень і технологій. Помилки планування і ціноутворення є неминучим атрибутом будь-якого неоднозначного інноваційного проекту [8, с. 10].

Проект тимчасово поєднує зовсім різних людей, які активно взаємодіють між собою протягом обмеженого проміжку часу. Після завершення проекту сформовані зв'язки зберігаються і можуть знову актуалізуватися в майбутньому.

Можна виділити основні етапи формування проекту: усвідомлення та формулювання практичної проблемної ситуації, обґрунтування можливості й доцільності проекту (ініціювання); збирання інформації, вивчення накопиченого досвіду перетворення дійсності й аналогічних проектів, створення концепції, формування завдання щодо проектування, визначення вимог до проекту, ухвалення рішення про проведення проектування; формування команди проектувальників; (планування); проектування; впровадження проекту; аналіз проекту; внесення змін; управління змінами; завершення роботи.

Ефективність проекту залежить від якості управління ним. Своєю чергою, управління проектами – це використання знань, досвіду, методів і засобів до робіт проекту для задоволення вимог, що пред'являються до проекту, і очікувань учасників проекту. Щоб задовольнити ці вимоги, необхідно знайти оптимальне поєднання між цілями, термінами, витратами, якістю й іншими характеристиками проекту [11, с. 34].

За визначенням, яке запропонував Інститут управління проектами США, управління проектами – це мистецтво керівництва й координації людських і матеріальних ресурсів протягом життєвого циклу проекту шляхом застосування системи сучасних методів і техніки управління для досягнення визначених у проекті результатів за складом і обсягом робіт, вартістю, часом, якістю та задоволеністю учасників проекту [1, с. 27].

Специфіка прийняття управлінських рішень визначається повнотою, достовірністю та невідзначеністю інформації, на базі якої їх приймають. Сутність інформаційного забезпечення управлінської діяльності формується за рахунок сукупності інформаційних ресурсів, які сприяють ефективному проведенню процесу управління, зокрема розробленню та реалізації управлінських рішень. Інформаційне забезпечення – це якісне інформаційне обслуговування управлінського персоналу підприємства шляхом створення динамічної системи збору даних, їх обробки, зберігання та перетворення на достовірну, своєчасну, точну, актуальну інформацію для ефективного ведення процесу управління та прийняття відповідних управлінських рішень.

Облік та аналіз є важливими функціональними компонентами інформаційної системи підприємства. Оперативність збирання та обробки виробничої, комерційної, фінансової та інших видів інформації, забезпечення зацікавлених користувачів об'єктивною інформацією про фінансовий стан і результати діяльності підприємства – основні функції обліку. Аналіз – функція, яка за допомогою аналітичних та економіко-математичних методів досліджує наявність, структуру, динаміку економічних показників, вивчає ефективність їх використання, розглядає вплив різних факторів на фінансовий стан підприємства. Бухгалтерський облік є основним джерелом інформації, необхідної для аналізу, з метою прийняття управлінських рішень.

В управлінні проектами повнота та достовірність інформації визначаються інноваційністю ідеї проекту, унікальністю реалізації проекту, турбулентністю зовнішнього та внутрішнього оточення проекту.

Метою облікової та аналітичної інформації є забезпечення управлінського персоналу підприємства повною, своєчасною та достовірною інформацією для прийняття поточних і стратегічних

рішень щодо того чи іншого проекту. Управління проектами вимагає систематичної інформації про здійснювані господарські процеси, їх характер і обсяг, про наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів та їх використання. Головним джерелом необхідної інформації виступають дані поточного бухгалтерського обліку, які впорядковуються у звітність. Така звітність має велике значення, оскільки використовується не тільки для аналізу ефективності проекту, а й для узагальнення результатів у масштабі підприємства чи галузі загалом.

Отже, обліково-аналітична інформація є основним джерелом інформаційного забезпечення у реалізації проекту та управлінні ним. Проте в період поглиблення ринкових відносин та глобалізаційних процесів розширюється коло проблем, які повинні вирішувати бухгалтерський облік та економічний аналіз. Швидкий розвиток науки і техніки, впровадження інноваційних технологій та поява нових організаційних форм виробництва спричинюють ускладнення управління, тому виникає першочергова потреба в удосконаленні системи інформаційного забезпечення, яке дасть змогу підвищити якість облікової та аналітичної інформації, її обробки та зберігання, що є неодмінною умовою для ефективного управління проектами підприємств [7, с. 501].

Бухгалтерська інформація має дати відповідь на такі запитання:

- як спланувати та скоординувати реалізацію проекту;
- як залучити кошти із зовнішніх джерел фінансування для реалізації проекту;
- як краще розпорядитися власними коштами;
- як досягти максимальних прибутків за мінімальних витрат;
- як створити команду працівників для реалізації проекту;
- як мотивувати персонал до ефективної діяльності;
- як уникати конфлікту в команді проекту.

Раціональна організація бухгалтерського обліку передбачає таку його побудову, за якої облік забезпечує своєчасне виконання важливих функцій у плануванні, контролі, управлінні за мінімальних витрат засобів і праці. Основними передумовами раціональної організації бухгалтерського обліку є:

- визначення структури, технології та організації виробництва;
- встановлення системи облікових взаємовідносин окремих структурних підрозділів підприємства з підприємством;
- визначення обсягу облікових робіт;
- розподіл їх між працівниками бухгалтерії;
- визначення працівниками бухгалтерії діючих законодавчих документів та інструктивних матеріалів із питань ведення обліку [2, с. 81–82].

Система облікової та аналітичної інформації відіграє важливу роль у функціонуванні системи управління проектами, забезпечуючи взаємодію різних структурних підрозділів та реагуючи на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

Під системою розуміють сукупність взаємопов'язаних елементів, які утворюють певну цілісність [8]. Обліково-аналітична система – це система, що ґрунтується на даних оперативного, статистичного, фінансового і управлінського обліку, включаючи оперативні дані, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову та інші види інформації.

Вдосконалення інформаційної бази відповідно до потреб проектного управління є суттєвим елементом розвитку підприємства. Переважаючи підходи до формування інформаційних потоків обліково-аналітичного спрямування поступаються місцем новому підходу, основним принципом якого є забезпечення корисності для прийняття управлінських рішень. Відповідно, у новітній економіці різко зростає цінність інформації. Зовнішнє нестабільне оточення вимагає від підприємств розроблення складніших та детальніших систем управління.

Т.М. Мельник стверджує, що можна виділити два підходи до визначення системи управління проектами та її складників. У першому випадку трактування її сутності та завдання базується на розуміння трьох об'єктів: суб'єкту, об'єкту та про-

цесу управління. Другий передбачає розгляд системи управління проектами як поєднання методологічного, інформаційного та суб'єктивного складників управління проектом. На рис. 1 наведено обліково-аналітичне забезпечення системи управління проектами.

Проаналізувавши діяльність українських підприємств, можемо зробити висновок про те, що відсутність необхідного обліково-аналітичного забезпечення призводить до того, що організації або формують фінансові результати недостовірно, або ставляться до формування її елементів формально. Своєю чергою, через це організаціям складно орієнтуватися у подальшому розвитку, знижуються їх конкурентоспроможність і стійкість, що, зрештою, може призвести до фінансової неспроможності та банкрутства.

Облікова та аналітична інформація відіграє ключову роль у забезпеченні прийняття ефективних рішень у межах реалізації конкретного проекту, проте в нинішніх умовах вимоги і критерії до інформаційної бази обліково-аналітичної системи значно трансформуються у зв'язку зі зростанням корисності економічної інформації, відбиранням оптимального переліку показників первинної звітності та розрахункових показників економічної ефективності функціонування підприємств.

Збільшення потреб у кількісних та якісних характеристиках інформаційного забезпечення управління проектами зумовлюють перегляд ква-

Рис. 1. Обліково-аналітичне забезпечення системи управління проектами

Джерело: складено за [5]

ліфікаційних характеристик працівників обліково-аналітичних та економічних служб, управлінського персоналу підприємств.

Основними завданнями обліково-аналітичної забезпечення управління проектами підприємства є:

- аналіз діяльності підприємства за вказаними напрямками;

- облік господарських операцій за цільовими напрямками на базі бухгалтерського обліку з додаванням нефінансових показників;

- контроль над використанням матеріальних та нематеріальних ресурсів, правильним відображенням усіх господарських операцій на етапах планування, обліку та над достовірністю аналітичних даних;

- планування діяльності підприємства, зокрема господарських операцій; видів діяльності: операційної, інвестиційної, фінансової, податкової; центрів відповідальності та підприємства загалом;

- формування аналітичних бюджетів як джерел акумулювання планової, облікової та аналітичної інформації [3, с. 499].

Одне з основних завдань облікових служб – правильне визначення кошторисної вартості проекту. Від того, як точно кошторис відбиває рівень необхідних витрат, залежать оцінка економічності проекту, планування капіталовкладень і фінансування. Точність кошторису залежить від точності визначення комплексу робіт, пов'язаних із проектом. На основі кошторисної вартості проекту визначають договірні ціни й укладають контракти (договори) між замовниками та підрядчиками, генеральним підрядчиком і субпідрядчиками.

Показники кошторисної вартості застосовують для оцінки варіантів проектних рішень і вибору з них економічно доцільного, а також для порівняння варіантів організації робіт, вибору конструктивних рішень, обладнання та матеріалів.

Ідентифіковано вихідні дані для оцінки вартості проекту, а саме: перелік робіт; вимоги до ресурсів (опис того, які типи ресурсів і в яких кількостях необхідні); норми використання ресурсів; оцінка тривалості робіт; інформація про склад проектної групи та організації, що залучені до нього; облікова картка проекту (описує кодову структуру, що використовується виконавчою організацією для складання фінансового звіту в головній книзі).

На основі кошторису та календарного плану складають бюджет проекту і ведуть облік витрат, готують звітність й оцінюють діяльність замовника та підрядчика, тому кошторисна вартість повинна не тільки покривати витрати, а й забезпечувати одержання запланованого прибутку. Порівняння кошторисної вартості робіт і фактичних витрат – основа для виявлення джерел прибутку і причин збитковості робіт. Проте в будь-якому разі кошто-

рис дає тільки прогноз кінцевої вартості проекту, тому що його остаточна вартість стає відомою тільки тоді, коли фінансування проекту буде завершено [10, с. 75].

Як об'єкт управління вартість проекту можна вважати управлінським завданням економічного обґрунтування витрат та результатів проекту для досягнення поставлених цілей. Вартість проекту може формуватися як сума доданої вартості всіх передбачених проектом етапів, як сукупність активів та зобов'язань тимчасово створеної проектної структури, як сукупність бюджетів та кошторисів, що визначають сукупні витрати всього проектного циклу.

Ефективність проекту характеризується системою показників, які виражають співвідношення вигід і витрат проекту з погляду його учасників. Для більшості видів проектів важливою є оцінка економічної ефективності проекту. Питання економічної ефективності під час планування проектів розглядаються в різних масштабах та на різних стадіях планування.

Визначення ефективності проекту та прийняття рішення щодо його реалізації здійснюється з використанням системи показників, що ґрунтується на використанні різних формалізованих і неформалізованих підходів. Ступінь їх використання визначається різними обставинами. У сучасній практиці найбільш відомими є формалізовані критерії оцінки ефективності проектів, за допомогою яких ухвалюються рішення, зокрема у сфері інвестиційної діяльності.

Основними критеріями оцінки проектів можна вважати такі: рентабельність інвестицій (BCR або PI), чиста теперішня вартість (NPV), внутрішня норма дохідності (IRR), термін окупності (PB), еквівалентний річний дохід (ECF).

Окрім класичних критеріїв оцінки ефективності проектів, деякі фахівці оперують іншими показниками аналізу ефективності діяльності. Існують ще такі критерії:

- ступінь забезпеченості початкових інвестицій проекту самофінансування. Початкові інвестиції необхідні на початковому етапі інвестиційно-інноваційного проекту, найризикованіші та найменш ліквідні. У зв'язку із цим частка ініціатора проекту в стартових інвестиціях є для інших інвесторів індикатором серйозності намірів і обґрунтованості намірів оцінки комерційних перспектив освоєння проекту;

- адаптована чиста поточна вартість проекту. Цей показник використовують для контролю над відсутністю дефіциту вільних грошових коштів, і він дає змогу робити висновки про фінансову спроможність проекту [6, с. 127–128].

Остаточне рішення про прийнятність проекту залежить від галузі, де він здійснюється. Крім того, має значення, як фінансується проект: за дер-

жавні чи приватні кошти. Вирішальними є ступінь ризику та очікуваний рівень прибутковості.

Обліково-аналітична інформація базується на обліковій інформації, яка разом з оперативною та статистичною інформацією використовується для аналізу та подальшого контролю управління проектами.

Висновки з проведеного дослідження. Дані обліку та аналізу як складники інформаційного забезпечення управління проектами дають можливість вирішувати функціональні завдання управління, надаючи керівництву повну та достовірну інформацію про стан справ щодо конкретного проекту та господарські процеси загалом. Якість цієї інформації матиме вплив на ефективність впровадження проекту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Загородній А.Г. Система обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємства. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/33883/1/18_94-102.pdf.
2. Механизмы управления проектами и программами регионального и отраслевого развития: [монография] / В.Н. Бурков и др. Николаев: НУК, 2010. 169 с.
3. Глух Н.В. Управління проектами: місце та роль обліку та аналізу. Науковий вісник Ужгородського університету, 2015. № 45. С. 72–76.
4. Городянська Л. Особливості технічного забезпечення системи бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік і аудит, 2009. № 10. С. 17–20.
5. Мельник Т.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління інвестиційними проектами: автореф. дис. ... к.е.н.; Львівська комерційна академія. Львів, 2015. URL: http://www.lac.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdyly/Aspirantura/Rady/Spec_vchena_rada/Dysertacii/2015_09/Melnyk_Aref.pdf.
6. Микитюк П.П. Основні критерії оцінки ефективності інвестиційно-інноваційних проектів. URL: file:///C:/Users/12/Desktop/ecpros_2013_71_15.pdf.
7. Садовська І.Б. Обліково-інформаційне забезпечення управлінського аналізу. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2009. № 647. С. 498–503.
8. Сурмин Ю.П., Туленков Н.В. Теория социальных технологий: учеб. пособие. К.: МАУП, 2004. 608 с.
9. Фецишин Б., Єтух П. Розвиток підприємств на основі проектного менеджменту. Соціально-економічні проблеми і держава. 2012. Вип. 2(7). С. 272–276. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12fbpopm.pdf>.
10. Фецишин І.Б. Управління проектами в підприємницькій діяльності. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2016. 161 с.
11. Управління проектами. URL: www.kdu.edu.ua/new/lekcii/3_169.doc.